

WOULD SUMERIAN LANGUAGE BE A FURTHER POSSIBILITY TO ALBANIAN HISTORICAL LINGUISTICS AND ALBANOLOGY?

A DO TË ISHTE GJUHA SHUMERE NJË MUNDËSI MË SHUMË PËR HISTORINË E SHQIPES DHE ALBANOLOGJINË?

ANASTAS S. SHUKE

Blvd. P. N. Luarasi, Vila 49/4, Tiranë

Email: anastas.shuke@gmail.com

AKTET IV, 4: 798 - 803, 2011

PERMBLEDHJE

Studimeve krahasuese në Shumerologji mund t'u bashkëngjitej edhe Shqipja, me arsyetimin e ndihmesave që mund të jepte ky krahasim dhe duke pretenduar vëmendjen e gjuhësisë historike të Shqipes dhe Albanologjisë. Argumentet përfshijnë krahasimin tipologjik: Ergativiteti i njëjtë dhe prania e Trajtës së Shkurtër të Shqipes në formën e MP, CP, DP, PA; gjinorja/pronore me -ak/e-; krahasime etimologjiko-semantike nga "Epika e Krijimit" në gjuhët Shumere, Akade, Sanskrite -me Shqipen nëpërmjet Anglishtes; krahasime për emra zota/planetësh, muajsh, qytetesh; zbërthime aglutinative Shumerisht-Anglisht-Shqip ku përsëriten emra, folje, përemra dëftorë, ndajfolje, që shprehin aglutinativitetin e Shumerishtes nëpërmjet Shqipes: mundësi për klasifikimin e gjuhës Shumere. Rivlerësimet etimologjike të Shqipes nëpërmjet Shumerishtes.

Fjalët çelës: Albanologji, Shumer, Shqip, krahasim, etimologji, ergativ, trajta-shkurtër

SUMMARY

To the comparative studies in Sumerology might also be attached Albanian, arguing the contributions of such comparison and claiming the attention of Albanian historical linguistics and Albanology. Arguments include typological comparison: equal Ergativity and Albanian Short-Form presence in Sumerian in the form of MP, CP, DP, PA affixes, genitive/possessive ãith "-ak, e-", etymological comparisons from Epic of Creation in Sumerian, Akkadian, Sanskrit, through English to Albanian; comparison of names for gods/planets, months, cities; agglutinative division Sumerian-English-Albanian ãith repetition of certain nouns, verbs, çasutive-pronouns, adverbs, shoëing the agglutinativity of Sumerian through Albanian: a possibility for the classification of Sumerian; Etymological reevaluations of Albanian by Sumerian.

Key-words: Albanology, Sumerian, Albanian, comparison, ergative, agglutinative, etymological.

HYRJE

Mundësia e vijimësisë historike Shumer-Pelarg-llir-Shqiptar, do na sugjeronte studimin krahasues të Shumerishtes e Shqipes.

Studimi i gjuhës së paklasifikuar Shumere, është "në nivel të paplotë, me çështje themelore ende të pazgjdhura" (Hayes,2000). Arsyet e vështirësive përfshijnë:

1- Nuk janë zbuluar deri më sot lidhje gjenetike me ndonjë gjuhë tjetër të njohur.

2- Shkrimi kuneiform s'e paraqet në marrëdhënie një për një, leksikon dhe gramatikën e Shumerishtes, duke vështirësuar rindërtimin morfologjik.

3- Transliterimi bazohet në leximin Akadisht të shenjave logografike/rrokjore; fjalori është rindërtuar kryesisht mbi bazën e listave leksikore Akadisht/Shumerisht.

4- Mungojnë folësat amëtarë; gjithashtu s'ka një listë standarte të leximit të shenjave Shumerisht.

Ekzistojnë tekste që përshkruajnë fundin e Shumerit klasik në rreth 2300pr.k. si ngjarje tepër të rëndë. Një tekst titulluar "Vajtim mbi rrënimin e Shumerit" thotë: *"Mbi Dhe (Shumer) ra një fatkeqsi / e panjohur për njeriun / që s'ish parë kurrë më parë /Një stuhi, një Erë e Ligë vërtitej në qiejt... / Lumenjtë rridhnin me ujë të hidhur / Njerëzit të tmerruar mezi merrnin frymë / Era e Ligë i zuri s'u la më asnjë ditë / gojë të mbytura në gjak / fytyra e zbehtë prej Erës së Ligë.../ Thëntë Anu, mbreti i zotave,/"Eshhtë mjaft"; / Dhëntë Enlili, mbreti i vendeve, / një fat të mbarë!"* Për vërtetësinë e ngjarjes dëshmon edhe historiani babilonas Berossus. Ajo që pasoi duhet të ketë qenë një dyndje përfundimtare larg qytetit të Urimit, LARG Shumerit. Këtu gjejmë lidhje dy momente:

a- Dyndjet IndoEuropiane (ProtoIE) mendohet se ndodhën në rreth 2400-2200pr.k., rreth të njëjtës periudhë me datimin e rrënimin të Shumerit klasik - Urim II. (Sitchin,1976)

b- Straboni përdor për Pellazgët termin "PeLARGos," tërë autorët antikë "quanin PeLARG-ë banorët Europeanë në brigjet e Mesdheut apo në Europën jugore". (R. D'Angely,1998). Sipas Pausanias (VIII,1,2) PeLARGosi (heroi eponim Pellazg) është i pari njeri lindur në Tokë, etnia e të cilit i përket një qytetërimi prehistorik Neolitik....(Sh.M.Ömer,2008).

Dyndjet pas rrënimin të Urim II mund të jenë emërtuar IndoEuropiane nisur nga afërsia e krahasueshme në kohë me gjuhën më të vjetër të njohur të grupit IE– Saskriten. Këto dyndje mund të ketë qenë përbërë vetëm nga popullsia Shumere (Urim-60.000) që kaloi Azinë e Vogël drejt Ballkanit e Europës, të ardhur PeLARG=prej-larg. Etimologjia e drejtpërdrejtë që propozoj, s'është rastësi, por mbështetet në analizat etimologjiko-semantike të Shumerishtes. Edhe personazhet e epikës "Muji e Halili" e

mbështetin këtë. Kultura Shumere nis prej Neolitit, në përputhje me ç'na thotë Pausania.

Gjuha Shqipe është klasifikuar si degë më vete e grupit IE, pa nëndegë, nga Franz Bopp-i rreth 160 vjet më parë(1852), kohë kur Shumerishtja s'njihej. Shqipja pranohet përgjithësisht se bën pjesë ndër gjuhët e vjetra IE. Problem për krahasimin do ishin ndryshimet fonologjike të Shqipes, dokumentuar prej shek.15. Por ato nuk mund të jenë dhe për fat nuk janë e vetmja rrugë krahasimi. Ato kanë bllokuar përparimin në gjuhësinë historike të Shqipes. Në krahasimin me një gjuhë kaq të vjetër sa Shumerishtja, çdo gjuhë IE do ishte pothuaj në të njëjtat kushte dokumentimi me Shqipen, - gjuha Sanskrite është dokumentuar pas 1500pr.k. Dallimet thelbësore me gjuhët e afërta gjeografikisht, "janë përcaktuar përfundimisht." (Hayes,2000)

Ndryshimet fonologjike në varësi nga kushtet historiko-gjeografike, ndodh të jenë të papërfillshme. Për studiuesin Xhelal Ylli në një projekt të përbashkët në Universitetin "Erlange" në Gjermani, rezultoi "konservim i gjuhës sllave për mbi 500 vjet", në disa fshatra të zonës verilindore të Shqipërisë, në kushte jo të favorshme. Përmendim rastin e Islandës me konservim prej mbi 1000 vjet, siç pohon J.A.Halloran, dhe qëndrueshmërinë e vetë Shumerishtes dokumentuar mbi 2000 vjet. Pra, ekziston mundësia që edhe Shqipja ta ketë konservuar gjatë të paprekur fondin bazë, ndoshta që nga periudha Shumere.

Metoda

A - Studimi strukturor i Shumerishtes, ngjashmëritë me Shqipen: krahasimi tipologjik, ergativiteti i Shumerishtes - Trajta e shkurtër e Shqipes. Aglutinativiteti shprehur në zberthimet etimologjiko-semantike të Shumerishtes nëpërmjet Shqipes.

B - Krahasimi etimologjik tre-gjuhësh Shumerisht-Anglisht-Shqip i fjalëve, shprehjeve dhe fjalive të ngjashme fonetikisht mbështetur nga të dhëna historiko-epike, dhe referenca gjuhësore shumerologjike.

Parimi bazë në analizën etimologjike: Terminologjia Shumere, si e tërë lashtësisë, është përsëritëse. Strukturat semantike disa fjalëshe apo fjalitë janë tregues me vlerë të mirëfilltë krahasuese.

Krahasimi Tipologjik

Shumerishtja konsiderohet “gjuhë e izoluar”, e vdekur prej 2000pr.k. Ka patur dy dialekte: *EME.KU*(*EME.KA*) ose *EME.GIR*(*EME.GI/EME.KIR*), si dialekti kryesor, dhe *EME.SAL*(*EME.SHAL*). S’është përcaktuar etimologjia për të parin por quhet “gjuha e Shumerit”; i dyti “gjuha e grave”, pasi shenja kuneiforme për *SAL/SHAL* është përkthyer uterus/vulva dhe ka formën (Halloran/Hayes). Semantikisht shqip: E.Me.Shal. Po kështu mund të kuptohet termi i dialektit bazë.

Ergativiteti, Aglutinativiteti, Tipologjia e Rendit të fjalëve, përbëjnë elementët izolues të Shumerishtes nga gjuhët e grupit IndoEuropian dhe Semitik. Nëpërmjet tyre “Shumerishtja punon ndryshe nga gjuhët e dy grupeve” (J.L.Hayes,2000). Deri sot e vetmja gjuhë ergative në Europë konsiderohet ajo Baske që “ka Ergativitetin më të gjithanshëm në planet” (R.L.Trask,1997)

Gjuhët janë të tipit “emërore-kallzore” ose “ergative”. Në “ergativet” kryefjala (agjenti) për folje kalimtare është në rasën “ergative,” dhe ndiqet nga kallzuesi (S-V-O). Në Shumerisht rasia ergative shënohet me mbaresën –e të kryefjalës/agjentit. Efekti i ergativitetit, është përcaktim dyfish, kuptim më i mirë, më intuitiv i rolit veprues të agjentit. Të analizojmë shembullin e mëposhtëm në Shqip e Anglisht (Hayes,2000):

The boy rolled the ball doën the hill. – Djali rrokullisi topin tatëpjetë kodrës.

Djali=Agjenti; topi=pacienti. Përkthimi i mësipërm është i fjalëpërfjalshëm. Por Shqipja ka mjete të tjera veç lakimit:

Djali e rrokullisi topin tatëpjetë kodrës.

Trajta e shkurtër “e” jep përcaktim dyfish, kuptim më të mirë, më intuitiv të rolit veprues të agjentit, siç e sqaron Hayes ergativitetin e Shumerishtes. Pra, Shqipja mund të jetë ergative,

dhe gjithashtu mund ta ketë krejt të njëjtë atë me Shumerishten, duke përdorur të njëjtën “e” për ta realizuar. Por, këtu s’kemi “rasën” ergative –e, por trajtën e shkurtër. Ndryshimi nga modeli Hayes, mund të vijë nga problemet e shkrimit kunjiform dhe transliterimit me rregullat Akadisht (pika 2;3), që çojnë lehtë në rindërtim morfologjik të gabuar.

Profesori Hayes, duke analizuar më pas “vargun foljor” Shumer, flet për ekzistencën e disa parashtesave dhe prapashtesave (apo mbaresave) të tij, të cilat kanë funksionet që vijnë: MP- parashtesë e mënyrës që ndoshta krijon lidhoren, kushtoren e ndonjë tjetër; CP- Parashtesë e ashtuquajtur e zgjedhimit (rreth 6), një veti misterioze që mund të shprehë afërsinë e folësit me veprimin (mu), marrëdhënie të agjentit me veprimin, apo ndoshta përfshirjen emocionale/mendore të folësit në veprimin që kryhet; DP- Parashtesë që risjell/rregjistron/lidh marrëdhëniet e rasave në fjali, në një marrëdhënie të përcaktuar saktë një për një, dhe thotë se DP mund të jenë të përngjitura 2,3 deri edhe 4 të tilla, por DP e rasës dhanore është gjithnjë e para; PA – Prapashtesë që tregon “mundësi”; Dhe thotë se në Shumerisht mund të ndryshojë edhe rrënja e foljes sipas aspektit, i kryer/i pakryer.

Pothuaj të gjitha këto parashtesa, prapashtesa apo dhe ndryshimi i rrënjës në të kryerën, janë prezente edhe në Shqip.

Rolet e përmendura të MP (nu=nug) dhe CP (mu) në Shqip i kryejnë pjesëza apo nje të ndryshme apo edhe trajta e shkurtër. Rolin e DP, sikurse duket, e kryejnë trajtat e shkurtëra dhe ato të përngjitura. Në rolin e PA mund të jenë prapashtesat e mënyrës dëshirore dhe habitore. Gjithashtu Shqipja ka plot raste kur rrënja e foljes ndryshon sipas aspektit i pakryer/i kryer psh: bie – ra; vij – erdha, shikoj – pashë, rri – ndenja, etj. Në Akadisht e kryer / e pakryer = hamtu/maru, që në Shqip afron me jam.tu/maru (e anasjelltë).

Rendi i fjalëve në fjalinë Shumere mendohet të jetë (në formën e patheksuar): S-O-V, kryefjalë, kundrinor, kallzues (Anu neri a). Edhe në Shqip, pavarësisht rregullit të ngulitur sot, edhe prej ndikimit të gjuhësisë, që është S-V-O, mund të

përdorim renditjen SOV pa ndryshuar asgjë në kuptim (veç theksit): An-i është njeri = An-i njeri është. Fjalitë ergative, siç e pamë më lart, e kanë rendin SVO të detyrueshëm, si edhe në shqip. Pra, edhe tipologjia e rendit të fjalëve nuk përbën për Shqipen, ndryshim ndarës nga Shumerishtja.

- Në Shumerisht, Gjinorja/pronore realizohet kryesisht me prapashtesën –ak, (Hayes,2000) e cila në kunjiform paraqitet nga pjesë të dy shenjave, –a.k– “ma.ki₄/ke₄”, me transkriptimin –a/–ak.

Po kështu edhe në Shqip kemi përdorimin e prapashtesës –ak si psh: durrsak, ushtarak, fshatarak, vezake, etj., të cilat semantikisht shprehin rasën gjinore: i Durrësit, i ushtrisë, i fshatit, (me formën) e vezës, etj. Pra, përputhja është e dukshme.

Gjithashtu Sumerologë të ndryshëm mendojnë se edhe e₂=shtëpi/tempull, paraqet një formë pronore (gjinore), duke pranuar se (ndoshta) Shumerishtja s’e ka fjalën “shtëpi.” Kjo formë e gjinore është krejt e njëjtë në Shqip.

Krahasime Etimologjiko-semantike

Ndër dokumentet më të studiuara është “Epika e Krijimit” (Sitchin,1976). Aty nëpërmjet një gjuhe alegorike jepet zanafilla e Sistemit Diellor₂ secili planet përfaqësohet nga një zot. Veçoritë e zota/planetëve përsëriten në tërë panteonët duke mundësuar krahasimin në gjuhë të ndryshme:

KI–Earth–Toka - tokë ose përem.dëft. Ky=Ki; (Halloran,2006) –“ki” zëvendëson një emër.

Në Sanskrit/Veda përfaqëson “KETU”; Ketu=këtu mund të ketë mbetur në Shqip në formën: këtu/tukë –Tokë. po ashtu vini re se ki=ky=këtu, përem.dëft/ndf.vendi-afërsi.

TIAMAT–Tiamat– Trup qiellor “amë”, që s’është më, pas përplasjes/ndarjes së të cilit u krijua Toka dhe Brezi i Asteroidëve. Sanskrit: Prit-Hivi – ama qiellore (Sitchin,1976) priti 10 fëmijë; ndoshta priti përplasjen t’i vijë. Duket rrënja Shqipe am-amë.

Tiamat= Planeti që mungon: Hebraisht–Tehom ≈ të hum; Greqisht – omorka≈umur.ka= ka.humbur. (Sitchin,1976) Mund të jetë edhe Tiamat = Kiamak=Ki.Am.A.K(i).

SHAR – Shar – Zot/Planeti Nibiru/Nibira; Nibira≈Ni.bir.a, bir/planet i sistemit diellor. Sipas Shar/Nibiru ishte zot/planeti që u ndesh me Tiamat, e prej kësaj përplasjeje, lindi Toka e Asteroidët. Planeti Shar ka katër satelitë që rrotullohen si “erëra” rreth tij, pra i ngjan një sharre rrotulluese, dhe sipas epikës “çau më dysh Tiamatin,” pra termi Shar=sharrë mund t’i përshtatet mirë. Shar përdoret edhe në kuptimin mbret, lidhur me pozitën e epërme të Shar/Nibiru.

AN.SHAR – Saturn Nga pamja e unazave të Saturnit mundet: AN.SHAR=Anë.Sharrë duke i imagjinuar unazat gjatë rrotullimit të planetit; an.sharrë=mitër/bark/mes.sharrë.

KI.SHAR – Jupiter – Të dhënat astronomike japin të dhëna se sipërfaqja e Jupiterit është me kreshta malore tepër të larta, si “sharrë.” KI.SHAR=Tokë.Sharrë i përshtatet.

RAKIA – Asteroidët, brezi/byzlyku i rrahur; Akadisht: Rakkis; Sanskrit: RAHU; Hitite: Kum.mi.a;

Asteroidët u krijuan nga ndarja e Tiamat-it, një pjesë e të cilit krijoi Tokën – KI dhe pjesa tjetër duke u përplasur/rrahur periodikisht me Shar-in e satelitët e tij, U RAH deri sa formoi Brezin e Asteroidëve. Lidhja me Sanskriten është e dukshme – rrah; Asteroidët kishin qenë një trup me Tokën - KI (Tiamat=Ki+Rakia).

Pra, ishin copëra që i RANë KI-së ≈ RA.KI.A(sht).

TOPONIME

E.RI.DU – Qyteti më i vjetër Shumer, vendi i ngulimit të parë; mund të kemi: E.Ri.Du(a)=Shtëpia ku dua të rri; A.Ri.Ta=ERDha (Sitchin,1976)

SIPPAR – Qytet kryesor për veprimtaritë e drejtësisë/gjykatave, qendra e Babbar-Utu. Pozicioni në hartë më veriori. Pra, mund ta mbështesë etimologjinë: SIPPAR≈Si.(i)Par ose Sipër.

Sipas Sitchin: Sippar=Land ëhere “Eagles” nest/rest;

Atëhere: Sippar(i)≈Shqipja.ri≈Shqipëri)

Urim – Uri₅ – Qytet kryesor në disa dinasti Shumere, mbi 800vjet (UrimII/III) Urim=Urim (Urim(ma.ki₄)≈ e uruar, e begatë).

Shuruppak – Tell Fara; Qendër me depo të mëdha drithi, dhe qendër mjekësore, Shurup.ak= i Shurupit/Shëru+pi; gjithashtu TellFara ≈ drithë/farë, DelFara (Sitchin,1976)

Shumer-Akad

Ki.en.gi(r)/Ki.Uri – Shumer/Akad (përkatësisht jugu/veriu i Mesopotamisë). Shumeri kish tokë ku bujqësia “bëhej vetë”, pjellore. Pra është e mundshme: Ki.e.ngi(r)= Tokë e nginjur ≈tokë e begatë; E kundërta për Akadin verior: Ki.Uri= Tokë e uritur, mbështetur në “Vajt看 për rrënimin e Shumerit”, del se jugu/Shumeri ishte hambari bujqësor.

Muaj

NISANNU ≈ 15April-15May = Muaji i parë i kalendarit Shumer: Nis.An.a≈Nis.Zot.a;

Zodiak ≈ Zoti.ak(a.ki) = i Zotit ; pra: Nis.An.a=Nis.Zot.a=Nis.Zodiak.asht=Muaji i I-rë

SIMANU ≈ 15June-15July = Muaji i tretë i Kalendarit Shumer: ≈ Shi.Man.A= S’ka Shi.

Disa Fjali

^dNi.N.KA.ARNUN.A = Ni na ka arnun asht -PN (H.Radau,63)

LUGALE.UG.ME.LA.MBI.NERGAL=Mbreti/La(rt).Ka .Le(lind). Nuk.Më.La.Mbi.Nergal;

ANU.NERI.A = Anu Neri a = Anu njeri asht (H.Radau,1910)

UG.BI.A= Ug bie a = Nuk bie asht= lart (above) (H.Radau,1910)

EGER.A.MA.RU.BA.UR₃.RA.TA = Egërsia mbaroi, bëj urata -Listat të Mbretërve Shumerë (Sitchin,1976)

HA, GU₇ = food, eat, nurse, sëalloë = ushqim, ha, ushqej, gëlltis ≈ HA Halloran,108

Etimologji - Aglutinativiteti përmes Shqipes

E.NGIZ = engiz (ME.EN.GI) = to Cook = e ngjiz/gatuaj (Halloran,63)

MA₂=Mban (rrokjore: ; Halloran: gish.pesh=kish peshë). Forma sugjeron kuptimin.

MA₂GUR₈ = Ma.Gur = anije minerali, Halloran,167; Ma.Gur.Mah

MA.H (H=many)=to be or to make large=i madh/zmadhoj=Math/Madh Halloran,168

MUR = surround/enclose/guard/preserve = rrethoj/mbyll/mbroj/ruaj ≈ MUR (Halloran,181)

NA.RU.A = Stele = memorial, që na kujton, Na Ru Asht (Halloran,185)

SHEG₃, SHE₇(SHIN₃, SHI₇)=Raining=bie shi≈SHIN, SHI (Halloran,256)

SUL= to hurry, speed up, ëarrior/invader = nxitoj, Sulmoj, sulmues (Halloran,271)

UR=roof/entrance/yoke =çati, hyrje, kular ≈ Urë Halloran,300

Shumerishtja - çelës etimologjik për Shqipen:

BUJK≈BUJ.KI≈BAJ.KI=Bëj Tokën≈Punoj Tokën (BAL≈Baj=dig ë/spade = gërmoj me BEL Halloran,26) E.Çabej: BULK – BULQIT; (S.E. I,356) (K≈Q dhe BUL≈BAL)

QIELL ≈ KI.E.LL ≈ KI.E.LA(rt) (n’qiellt) = Kum.mi.a=Ra.ki.a - Qielli = brezi i asteroidëve, koncepti antik për qiellin. Sitchin,1976

QYTET ≈ KI.T.ET ≈ KI.T.AT ≈ (Cita’, Cite’) ≈ KI të Atit = Tokë e Atit (Zotit) ≈ At.Dhe

Latinisht: Civitatem; Çabej: gjytet/gjitet; qudat/qutat/qytat (S.E. VI,270)

PESHK: HA.A.KI – Fish=Peshk: ha.a.a.ki / HA.U(j).A.Ki ≈ Pi.ësht.ky ≈ P.esh.k = Peshk

HA.(A) (Halloran,82 – Peisk(o) IE – Halloran e pranon këtu lidhjen me IE).

Epika Shqiptare “MUJI dhe HALILI” mund të përbëjë një lidhje tjetër të drejtpërdrejtë të Shqipes me Shumerishten:

M.Uji≈Mb’Uj≈E.U=E.A(e ujit); po kështu mund të

kemi: HALILI ≈ ALIL ≈ ENLIL. Pra dy zotat kryesorë veprues në rrëfenjat Shumere janë të pranishëm në Eposin Shqiptar të Kreshnikëve.

Ndër morfemat më të përsëritura në Shumerisht veçojmë:

Ni = i_3 - përemër dëftor/vetor v.3-të njëjës - Ni(një/dikush)=Ai në Shqip. (Halloran,194)

A- 𒀭 prapashtesë fjalformuese në Shumerisht, formon emra nga foljet. (Halloran/Hayes)

Në Shqip ka kuptimin A=Asht; po këtë kuptim mund të ketë në Shumerisht me të cilin krijohen emrat foljorë të saj, si në etimologjitë e peshk, përmendore/stele, asteroidë, etj.

Shembujt e mësipërm përbëjnë rreth 15% të materialit të mbledhur deri më sot.

PËRFUNDIME E REKOMANDIME

1- Shqipja duket të ketë lidhje gjenetike me Shumerishten. Me studim ndërdisiplinor mund të ndriçohej Zanafilla e Shqipes në segmentet Shumer-Pelarg-Illir-Shqiptar.

2- Ndryshimet fonologjike të fondit bazë të Shqipes mund të jenë të papërfillshme. Shumerologjia mund t'i shërbente shmangjes përfundimtare të problemit të "pakapërcyeshëm" të dokumentimit të ndryshimeve fonologjike të Shqipes dhe pra, dokumentimin zanafillor të gjuhës së lashtë Shqipe. Shumerishtja na jep çelësin më të saktë etimologjik për Shqipen.

3- Zbërthimet etimologjike tregojnë prani sistematike të lidhjeve, në leksik po edhe nga ana gramatikore, e prani të shumë foljeve njërrrokëshe: At, am, bir/bil/gjal, nib, e re, erë, ha, zu(zgju), urt, uri, ur, ik, rri, ru, rrah, bi(e)/ra, ma, var, ul, um, shoh/pa, le(lind), nis, kur/r ku, nug, ni, peshk, a(sht), u(jë), lum, gur, ilu(ill/yll)/i la(rt),

gji, di, bar(dh), kush(kuq), gu(shë), kala, kallam, nam, shal, etj.

4- Afëritë tipologjike janë pothuaj tërësore: Ergativiteti i njëjtë, mund të konsiderohet emërtim i ri për trajtën e shkurtër "e" të Shqipes; Aglutinativiteti na del përmes zbërthimeve të ndryshme etimologjike. Është e dukshme prania e trajtës së shkurtër të përemrit vetor, nëpërmjet Ergativitetit e në përbërjen e vargut foljor. Gjithashtu gjinorja/pronore -ak, duket të jetë gjurmë e pakundërshtueshme e Shumerishtes në Shqipen.

5- Ndhimesa Shqiptare do ta ndihmonte përparimin e shkencës së Asiriologjisë. Me thellimin e këtij studimi mund të propozohej Klasifikimi i Shumerishtes.

6- Studimi më i plotë kërkon krijimin e një bërthame studimore Shqiptare në Shumerologji, që mund të realizohet vetëm me mbështetjen e organizmave përkatëse shtetërore.

BIBLIOGRAFI

J.L.Hayes: A Manual of Sumerian Grammar and Texts, Malibu,CA,U.S.A.,2000.

J.A.Halloran: Sumerian Lexicon, Los Angeles,CA,U.S.A.,2006

H.Radau: NIN.IB, Determiner of Fates, Philadelphia,PA,U.S.A.,1910

L.W.King: Seven Tablets of Creation, London,UK,1902/1926.

Z.Sitchin: The Tëelfth Planet, NY,U.S.A.,1976-2006

Eqrem Çabej: Studime Etimologjike në Fushë të Shqipes, Tiranë,1976/2002

Sh.M.Ömer: Në Gjurmët e Pellazgjishtes, Fier, 2008..